

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาของปัญหาและปัญหา

ศาสนาและอุดมการณ์ทั้งหลายต่างนำเสนอสิ่งที่สำคัญที่สุดแก่นมนุษย์ สิ่งนั้นคือ สัจธรรม(อัล-หุก) แกนหลักของการนำเสนอสัจธรรมก็คือการแสดงคำตอบต่อความลับในการดำรงอยู่ของมนุษย์ และตามด้วยการวางวิถีทางแห่งการมีชีวิตเพื่อให้สอดคล้องกับสัจธรรมนั้น ๆ สัจธรรมเกี่ยวพันโดยตรงกับการมีอยู่ของมนุษย์ สัจธรรมที่ถูกนำเสนอจึงมีความจำเป็นระดับมูลฐานในการอธิบายถึงกำเนิดของเรื่องราวมนุษย์ การดำเนินไป และจุดสุดท้ายของมัน หรือกล่าวได้ว่าเป็นการอธิบายถึงเส้นทางของมนุษย์ที่เป็นไปตามสัจธรรมและที่ขัดแย้งกับสัจธรรม ดังนั้น สัจธรรมจึงไม่เพียงแต่กล่าวถึงความลับของการดำรงอยู่เท่านั้น แต่ยังสามารถเข้าไปเกี่ยวข้องกับคำอธิบายเส้นทางในประวัติศาสตร์ของมนุษย์อีกด้วย

ประเด็นสำคัญในคำอธิบายเส้นทางในประวัติศาสตร์ก็คือ การกล่าวถึงความสำเร็จในท้ายที่สุดของสัจธรรมนั้น ๆ ที่มีต่อสังคมมนุษย์ การปรากฏเรื่องนี้ในเนื้อหาของสัจธรรมนั้นก็เพื่อยืนยันว่า ในที่สุดแล้วสัจธรรมจะไม่ล้มเหลว เพราะสัจธรรมคือความจริงสูงสุดที่สอดคล้องกันทั้งจักรวาล ดังนั้น เมื่อกล่าวถึงสัจธรรม จึงไม่ได้มีเฉพาะคำถามที่ว่า สัจธรรมนั้นคืออะไรเท่านั้น แต่ยังมีคำถามสำคัญต่อไปอีกว่า สัจธรรมนั้นจะบรรลุถึงความสำเร็จอย่างไรในประวัติศาสตร์ของมนุษย์อีกด้วย

ด้วยเหตุนี้เอง ผู้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับศาสนาและอุดมการณ์ต่างๆที่ได้เสนอเป็นคำตอบทั้งหมดแก่การดำรงอยู่ของมนุษย์นั้น จะได้พบกับคำอธิบายอนาคตของความศรัทธาของคำสอนนั้นๆ ด้วยการให้ภาพการเคลื่อนไหวทางประวัติศาสตร์ของมนุษย์ ดังปรากฏคำอธิบายในศาสนา ใหญ่ๆ ของโลก เช่นศาสนาฮินดู ศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ เป็นต้น ที่ต่างก็ได้บรรยายถึงการเคลื่อนไหวทางประวัติศาสตร์ของความเชื่อ จนกระทั่งไปสู่ยุคสังคมนำแห่งอุดมคติของตน แม้แต่ลัทธิคอมมิวนิสต์ที่เสนอสัจธรรมในแบบอเทวนิยมก็ได้วางพื้นฐานแนวคิดการเคลื่อนไหวทางประวัติศาสตร์เช่นกัน โดยการให้ทฤษฎีการตีความประวัติศาสตร์เป็นฐานรองรับโดยตรง

สำหรับคำสอนของอิสลามนั้นได้เสนอสัจธรรมในแบบอัต-เตฮิด(ความเป็นหนึ่ง ของอัลลอฮ) คือการมีอยู่ของพระเจ้าผู้สร้างเพียงหนึ่งเดียว ผู้ที่ไม่มีสิ่งใดเสมอเหมือน และผู้ก่อเกิดทุกสรรพสิ่ง โดยสรรพสิ่งต่างยอมจำนนต่อพระเจ้าผู้สร้างโดยสิ้นเชิง(Quib,1989:16) ดังปรากฏเนื้อหาในอัล-กุรอานที่ยืนยันแนวคิดนี้ไว้อย่างมากมาย อาทิเช่น

﴿ تَسْبِخُ لَهُ السَّمَوَاتُ السَّبْعُ وَالْأَرْضُ وَمَنْ فِيهِنَّ وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ وَلَكِنْ لَا تَفْقَهُونَ تَسْبِيحَهُمْ ... ﴾

(سورة الإسراء : ٤٤)

ความว่า: “ชั้นฟ้าทั้งเจ็ดและแผ่นดินและผู้ที่อยู่ในนั้นสวดสรรเสริญแด่พระองค์ และไม่มีสิ่งใดเว้นแต่จะสวดดีด้วยการสรรเสริญพระองค์ แต่ว่าพวกเขาไม่เข้าใจคำสวดของพวกเขา...”

(อัล-อิสรออ์: 44)

เนื้อหาของอัล-กุรอานตอนนี้ชี้ให้เห็นว่าทุกสรรพสิ่งไม่ว่าจะมีชีวิตหรือไม่มีชีวิตไม่ว่าจะอยู่ในรูปแบบใดๆ ต่างก็ยอมจำนนต่อพระผู้สร้าง อีกนัยหนึ่งก็เป็นสิ่งชี้ให้เห็นว่า สรรพสิ่งทั้งหลายต่างเป็นสัญญาณถึงการมีอยู่ของพระผู้สร้างแต่เพียงหนึ่งเดียวเท่านั้น (Ibn Kathīr, 2000: 6/20-21) ดังนั้น ความเป็นสังขธรรมของแนวคิดอัต-เตาฮีดจึงถูกตอกย้ำและตั้งคำถามอย่างมากมายในอัล-กุรอานเพื่อแสดงความสมเหตุสมผล อาทิเช่น

﴿ ... هَلْ مِنْ خَلْقٍ غَيْرِ اللَّهِ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ فَأَنْتُمْ تُؤْفَكُونَ ﴾

(سورة فاطر : ٣)

ความว่า: “... จะมีพระผู้สร้างอื่นใดนอกจากอัลลอฮ์กระนั้นหรือ? ที่จะประทานปัจจัยยังชีพแก่พวกเขาจากฟากฟ้าและแผ่นดิน ไม่มีสิ่งใดคู่ควรที่จะได้รับการเคารพภักดีเว้นแต่พระองค์ ดังนั้น ทำไมเล่าพวกเขาจึงถูกหลอกลวงให้หันห่างออกไป(จากสังขธรรมแห่งอัต-เตาฮีด)”

(ฟาฏีร์: 3)

ด้วยเหตุนี้เอง อัล-กุรอานจึงได้เปิดเผยเป้าหมายของการสร้างมนุษย์ ก็คือต้องดำรงอยู่ในสภาพของการยอมจำนนต่อพระผู้สร้างเช่นเดียวกับสรรพสิ่งต่างๆ ดังปรากฏในอัล-กุรอานว่า

﴿ وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ ﴾

(سورة الذاريات : ٥٦)

ความว่า: “และข้ามิได้สร้างญิน และมนุษย์เพื่ออื่นใด เว้นแต่
เพื่อให้พวกเขาอิบาดะฮฺ(เคารพภักดี)ต่อข้า”

(อิซ-ซารียาต: 56)

คำว่า **อิบาดะฮฺ** แปลว่าการเคารพภักดี เป็นคำที่หมายถึงการยอมจำนนต่อพระเจ้าผู้สร้าง โดยสิ้นเชิง โดยพื้นฐานการยอมจำนนนี้มาจากการตระหนักในสภาวะของพระองค์ ประกอบทั้งความรัก และความยำเกรงที่มีต่อพระองค์(al-Qaradāwī, 1993: 26-42) นี่ก็เพื่อเป้าหมายของการดำรงอยู่ของมนุษย์ ความหมายของอิบาดะฮฺเช่นนี้จึงไม่อาจมอบให้แก่ผู้ใดได้ เว้นแต่พระเจ้าผู้สร้างที่แท้จริงคืออัลลอฮฺ ﷻ เท่านั้น เจตนารมณ์แห่งการสร้างนี้จึงไม่อาจแปลเป็นด้วยภาติใดๆได้(Ibn Kathīr, 2000: 9/277) ดังนั้น อิบาดะฮฺหรือการเคารพภักดี ก็คืออัต-เตาฮีดหรือการยืนยันหยัคความเป็นหนึ่งต่ออัลลอฮฺ ﷻ นั่นเอง(Ibn ‘Abd al-Wahhab, 1986: 3-5)

ด้วยเหตุนี้เอง อัต-เตาฮีดจึงมิใช่เพียงแค่ระดับการยอมรับในเชิงความรู้ต่อความเป็นหนึ่งของอัลลอฮฺ ﷻ เท่านั้น แต่อัต-เตาฮีดนั้นจะต้องแสดงออกด้วยการอิบาดะฮฺหรือการเคารพภักดี เฉพาะอัลลอฮฺ ﷻ เช่นกัน อันหมายถึงการยอมจำนนต่ออัลลอฮฺ ﷻ ในทุกแง่มุมของชีวิต โดยไม่ตั้งภาคี ใด ๆ ต่อพระองค์ ไม่ว่าในด้านพิธีกรรมหรือวิถีชีวิต(al-Dahlawī, 1974: 34-44 ; Philips, 2003: 18-26)ยิ่งกว่านั้น คำสอนอิสลามยังได้ย้ำถึงการส่งผู้นำศาสนามาสู่ทุกกลุ่มชนตลอดมาในหน้าประวัติศาสตร์ เพื่อดำรงไว้ซึ่งหลักการแห่งอัต-เตาฮีดนี้เอง ดังปรากฏในอัล-กุรอานว่า

﴿وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَسُولًا أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاجْتَنِبُوا
الطَّاغُوتَ...﴾

(سورة النحل : الآية ๓๖)

ความว่า: “และโดยแน่นอน เราได้ส่งเราะฮฺสูล(ผู้นำศาสน์)มาใน
ทุกประชาชาติ(โดยบัญญัติว่า)พวกท่านจง*อิบาดะฮฺ*(เคารพภักดี)
ต่ออัลลอฮฺและจงหลีกเลี่ยงให้ห่างจาก*ฏอฮูต*(พระเจ้าปลอม
ทั้งหลาย)....”

(อัน-นะหุล: 36)

ตามคำสอนอิสลามถือว่า อัลลอฮฺ ﷻ ได้เลือกมนุษย์บางคนขึ้นมาเรียกว่า เราะฮฺสูล หรือผู้นำศาสน์ เพื่อเผยแผ่ศาสน์แห่งอัต-เตาฮีดของพระองค์ในทุกกลุ่มชน เพื่อคัดค้านสิ่งที่จะมาทำ

ให้อัด-เตฮิดเสียหาย หรือสิ่งที่จะทำลายเป้าหมายของการสร้างหรือการดำรงอยู่ของมนุษย์ สิ่งนั้นคือชิรุก(การตั้งภาคี)นั่นเอง (Ibn Kathir,2000: 5/461)

ดังนั้น คำสอนอิสลามจึงเป็นภารกิจในเชิงประวัติศาสตร์(Historical Mission)ด้วยการสร้างความเชื่อมโยงระหว่างยุคหนึ่งไปสู่ยุคหนึ่งด้วยภารกิจแห่งอัด-เตฮิด อันเป็นภารกิจที่อาศัยการสืบเนื่องและการอ้างอิงทางประวัติศาสตร์ ดังปรากฏในอัล-กุรอานว่า

﴿ وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رَسُولٍ إِلَّا نُوحِي إِلَيْهِ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَاعْبُدُونِ ﴾

(سورة الأنبياء : ๒๐)

ความว่า: “และเราได้ส่งผู้นำศาสนคนใดก่อนหน้าเจ้า(มุฮัมมัด) นอกจากเราได้เปิดเผยแก่เขาว่า แท้จริงไม่มีสิ่งใดคู่ควรที่จะได้รับการเคารพสักคี่เว้นแต่ข้า ดังนั้นพวกเจ้าจงอิบาดะฮฺ(เคารพสักคี่)ต่อข้า”

(อัล-อันบิยาฮ์ : 15)

การตีความทางประวัติศาสตร์จึงเข้าไปเกี่ยวข้องกับการขัดแย้งระหว่างแนวคิดแบบอัด-เตฮิดและแนวคิดตรงกันข้ามที่เรียกว่าชิรุก(การตั้งภาคี) หรือเป็นความขัดแย้งระหว่างอิสลาม(การยอมรับอำนาจต่ออัลลอฮฺ โดยสิ้นเชิง)กับกุฟรฺ(การปฏิเสธศรัทธา) หรือความขัดแย้งระหว่างระบอบแห่งอิสลามกับระบอบแห่งญาฮิลียะฮฺ(อวิชชา) คำอธิบายของอิสลามจึงมุ่งไปสู่การคืนรนเพื่อดำรงอยู่ของแนวคิดอัด-เตฮิดท่ามกลางมนุษยชาติ ดังปรากฏเรื่องราวในอัล-กุรอานถึงบรรดาศาสนทูตที่ถูกส่งมาตลอดหน้าประวัติศาสตร์ก่อนการมาของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ เช่น นบีนูหฺ (โนอา) นบียิบรอฮีม(อับราฮัม) นบีมูซา(โมเสส) นบียีซา(เยชู) เป็นต้น การมาของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ จึงมิได้เป็นการเริ่มต้นครั้งแรกของภารกิจนี้ แต่เป็นการสืบช่วงจากอดีตของประวัติศาสตร์อันยาวนาน ย้อนหลังไปถึงบิดาของมนุษยชาติ ได้แก่ท่านนบิอาดัม จนถึงท่านในฐานะผู้นำศาสนท่านสุดท้าย

เรื่องราวทั้งหมดปรากฏอยู่มากมายในอัล-กุรอาน เหล่านี้แสดงถึงความเป็นเอกภาพเดียวกันของสังขรณ์ที่ถูกสืบต่อกันมาตลอดประวัติศาสตร์ และเป็นการส่งผ่านบทบาทของผู้สืบทอดการต่อสู้เพื่อดำรงไว้ซึ่งสังขรณ์เหล่านี้บนหน้าแผ่นดินตลอดไป(Qutb, 1998: 1/342-343) อย่างไรก็ตาม เนื่องจากท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ เป็นผู้นำศาสนท่านสุดท้าย คำสอนอิสลามจึงระบุว่า จะไม่มีผู้นำศาสนท่านใดภายหลังจากท่านอีกแล้ว แต่กระนั้นกระบวนการสืบช่วงทางประวัติศาสตร์

แห่งสังฆกรรมก็ยังมีต่อไป โดยอิสลามได้เสนอผ่านอีกทฤษฎีหนึ่ง นั่นคือ ทฤษฎีกลุ่มฟื้นฟู ดังปรากฏในคัมภีร์อัล-กุรอานและอัล-หะดีษของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ จำนวนมากมาย ดังที่ได้อ้างหลักฐานมาจากบางอายะฮ์ในอัล-กุรอาน อาทิเช่น

﴿ وَمِمَّنْ خَلَقْنَا أُمَّةً يَهْتَدُونَ بِالْحَقِّ وَبِهِ يَعْدِلُونَ ﴾

(سورة الأعراف : 181)

ความว่า: “และส่วนหนึ่งจากผู้ที่เราได้บังเกิดนั้นคือ ‘กลุ่มชนหนึ่ง’ ซึ่งพวกเขาแนะนำด้วยสังฆกรรม และด้วยสังฆกรรมนั้น พวกเขาปฏิบัติโดยเที่ยงธรรม”

(อัล-อะอฺรอฟ : 181)

คำว่า ‘กลุ่มชนหนึ่ง’ ที่ถูกอ้างถึงในอัล-กุรอานนี้นั้น หมายถึง กลุ่มที่ถูกกระบุในอัล-หะดีษว่าเป็นกลุ่มแห่งชัยชนะหรืออัญ-ญออิฟะฮ์ อัล-มันศูเราะฮ์ นั่นเอง (Ibn Kathir, 2000: 4/215-216)

‘อัญ-ญออิฟะฮ์ อัล-มันศูเราะฮ์’ เป็นกลุ่มชนนักต่อสู้เพื่อฟื้นฟูสังฆกรรม ซึ่งเกิดขึ้นหลังจากท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้จากโลกนี้ไป กลุ่มชนนี้จะสืบสานกันตลอดประวัติศาสตร์จนถึงวันสิ้นโลก มีรายงานในอัล-หะดีษมากมายด้วยสำนวนที่แตกต่างกัน อัล-หะดีษชุดนี้มีความหมายในทำนองเดียวกัน แตกต่างกันไปบ้างในคำศัพท์และวลี ดังเช่นสำนวนหนึ่งในรายงานของอัล-บุคอรีฮ์ที่ว่า

((لَا يَزَالُ نَاسٌ مِنْ أُمَّتِي ظَاهِرِينَ حَتَّى يَأْتِيَهُمْ أَمْرُ اللَّهِ وَهُمْ ظَاهِرُونَ))

(رواه البخاري : 3392)

ความว่า: “จะยังคงมี ‘ผู้คนกลุ่มหนึ่ง’ จากประชาชาติของฉันอย่างต่อเนื่อง โดยปรากฏ(ชัยชนะ)อย่างชัดเจน จนกระทั่งพระบัญชาของอัลลอฮ์¹ จะมาถึงพวกเขา พวกเขาก็ยังปรากฏอย่างชัดเจน”

(รายงานโดย al-Bukhārī : 3392)

¹ คำว่า อัมรุลลอฮ์ - พระบัญชาของอัลลอฮ์ คือเมื่อจวนเจียนจะเกิดวันสิ้นโลกก็จะมีลมพาเอาชีวิตผู้ศรัทธาทั้งหมดไป

‘อัญญออิฟะฮฺ อัล-มันซูเราะฮฺ’ หรือกลุ่มชนแห่งชัยชนะนี้ ได้เขามามีบทบาทขับเคลื่อนประวัติศาสตร์ให้ดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง ด้วยกับกลไกหนึ่งที่เรียกในภาษาอาหรับว่า ‘คัจญ์ดีด’ หรือการฟื้นฟู ดังปรากฏในอัล-หะดีษที่ว่า

((إِنَّ اللَّهَ يَبْعَثُ لِهَذِهِ الْأُمَّةِ عَلَى رَأْسِ كُلِّ مِائَةٍ سَنَةٍ مِنْ يُحَدِّدُ لَهَا
دِينَهَا))

(رواه ابو داود : 3743)

ความว่า “แท้จริง อัลลอฮฺ ﷻ จะส่งให้แก่ประชาชาตินี้ ในทุก ๆ ๑๐๐ ปี ร้อยปี ผู้ซึ่งจะฟื้นฟูศาสนาของประชาชาตินี้แก่ประชาชาตินี้”

(รายงาน โดย Abu Dawūd : 3743)²

คำว่า ‘ผู้ที่ฟื้นฟู’ ในที่นี้ได้รับการอธิบายโดยนักวิชาการอัล-หะดีษ อาทิเช่น ท่าน อัล-อิมาม อัน-นะวาอีย์ ท่านอัล-อิมาม อิบน์ หะญัวร์ อัล-อัสเกาะลานีย์ ว่าเป็นได้ทั้งเอกพจน์และพหูพจน์ ดังนั้นจึงเป็นที่เข้าใจโดยสอดคล้องกับอัล-หะดีษ อัญญออิฟะฮฺ อัล-มันซูเราะฮฺ ข้างต้น ซึ่งก็หมายถึงกลุ่มต่างๆที่หลากหลายนั่นเอง(al-Qaradāwī, 2001: 23)

ทฤษฎีกลุ่มฟื้นฟูที่ได้รับจากอัล-หะดีษ จะกล่าวถึงความต่อเนื่องของขบวนการที่สืบสานกันมาบนความ ‘ชัดเจน’ ในบางรายงานจะกล่าวถึงรุ่นสุดท้ายของพวกเขาที่อยู่ใกล้ ๆ กับวันสิ้นโลกจะได้ต่อสู้กับคัจญ์ดีด(เป็นผู้นำฝ่ายต่อต้านอัส-เศาะฮิ์ดที่มีอำนาจมากในยุคสุดท้ายของโลก) ดังปรากฏในอัล-หะดีษรายงานอื่นที่ว่า

((لَا تَزَالُ طَائِفَةٌ مِنْ أُمَّتِي يُقَاتِلُونَ عَلَى الْحَقِّ ظَاهِرِينَ عَلَى مَنْ
نَاوَأَهُمْ حَتَّى يُقَاتِلَ آخِرُهُمُ الْمَسِيحَ الدَّجَالَ))

(رواه ابو داود : 2129)

ความว่า: “จะยังคงมี ‘กลุ่มหนึ่ง’ จากประชาชาติของฉันอย่างต่อเนื่อง ซึ่งได้ต่อสู้บนสัจธรรม อย่างประจักษ์ชัดต่อผู้ที่ต่อต้านพวกเขา จนกระทั่งรุ่นหลังสุดของพวกเขาจะได้ต่อสู้กับมะสียุ อัด-คัจญ์ดีด³”

(รายงาน โดย Abu Dawūd: 2129)⁴

²อัล-หะดีษ อัส-เศาะฮิ์หฺ ใน Silsilat al-Ahadith al-Sahihah หมายเลข 599 (al-Albānī, 1995: 2/148)

³คัจญ์ดีด ฝ่ายต่อต้านกลุ่มฟื้นฟูในยุคสุดท้าย เป็นผู้หลอกลวงมนุษย์ที่อันตรายที่สุดเท่าที่ปรากฏในหน้าประวัติศาสตร์(al-Ashqar, 1997 : 224)

อีกนัยหนึ่งทฤษฎีกลุ่มฟื้นฟูได้อธิบายถึงการดำรงอยู่ของประวัติศาสตร์มนุษยชาติอย่างต่อเนื่อง โดยวางอยู่บนเงื่อนไขของการดำรงอยู่ของสังคมนานาชาติ ทฤษฎีนี้จึงกำหนดความจำเป็นถึงการมีอยู่ของกลุ่มฟื้นฟูสังคมนานาชาติที่สืบทอดกันมาจากท่านนบีมุฮัมมัด^ﷺ ไปจนถึงวันสิ้นโลก ยูสุฟ อัล-เกาะเราะฎอวีย ได้อธิบายอย่างผู้นำการฟื้นฟูเหล่านี้ในประวัติศาสตร์ เช่น อิบน์ คัยมียะฮะฮ์(ค.ศ. 1263-ค.ศ.1328 / ฮ.ศ.662-729), อิบน์ ญะฮ์ร อัล-อัศเกาะลานียะฮ์(ค.ศ. 1372-1449 / ฮ.ศ. 773-852), วัลลียุลลอฮ์ อัล-คะฮ์ละวียะฮ์(ค.ศ.1703-ค.ศ.1763 / ฮ.ศ.1114- 1176), อัช-ชะกานียะฮ์(ค.ศ.1760-1834 / ฮ.ศ.1173 – 1250) เป็นต้น (al-Qaradāwī, 2001: 22)รวมไปถึงผู้นำในการต่อสู้และผู้นำมวลชนมุสลิมอย่างเช่น นูรุดดีน อัช-ซันกีเย(ค.ศ.1118-1174 / ฮ.ศ.511 – 569)และเสาะลาหุดดีน อัล-อัยยูบียะฮ์ในสงครามครูเสด เป็นต้น(al-Qaradāwī, 2001: 15) ตามทฤษฎีกลุ่มฟื้นฟู จะกล่าวถึงกลุ่มที่จะดำรงอยู่ตลอดไป แม้แต่ในยุคที่สภาพโลกมุสลิมโดยรวมตกต่ำก็ตาม โดยกลุ่มนี้จะสืบต่อเป็น ‘สายโซ่’ จะไม่ถูกทำให้ขาดตอนลงไม่ว่าในช่วงใดของประวัติศาสตร์(al-Nadwī, 1992: 135)

สิ่งที่สำคัญควบคู่กับการนำเสนอทฤษฎีกลุ่มฟื้นฟูในอิสลามก็คือ คำพยากรณ์ของท่านนบีมุฮัมมัด^ﷺ จำนวนมากได้ระบุถึงบทบาทที่โดดเด่นของพวกเขาในระดับการเปลี่ยนแปลงประวัติศาสตร์ของโลก ดังอัล-หะดีษที่กล่าวถึงการขยายตัวของอิสลามที่ค่อย ๆ กระจายไปสู่ดินแดนต่าง ๆ บางครั้งมีการระบุถึงชื่อเมือง บางครั้งมีการระบุชี้ชัดถึงกลุ่มชนที่ขัดแย้งกัน อาทิเช่น การสู้รบกับพวกคาร์ตาร์(รายงาน โดย al-Bukhārī: 2726) การพิชิตนครคอนสแตนติโนเปิล นครหลวงของจักรวรรดิไบแซนไทน์และการพิชิตกรุงโรม(รายงาน โดย Ahmad: 6487) เป็นต้น จนถึงในยุคก่อนโลกจะสิ้นสุดลง จะเป็นยุคของอัล-อิมาม อัล-มะฮ์ดี(รายงานโดยAbū Dawūd: 3743) พร้อมกับการลงมาจากฟ้าของนบีมูฮัมมัด ซึ่งเป็ยุคสมัยที่แสดงถึงชัยชนะที่ครอบคลุมสูงสุด

ตลอดประวัติศาสตร์อิสลามที่ผ่านมาจึงมีการนำทฤษฎีนี้มาใช้ในการกระตุ้นและตีความการเคลื่อนไหวของกลุ่มต่าง ๆ ตลอดถึงโลกร่วมสมัย ก็ได้มีขบวนการฟื้นฟูอิสลามจำนวนมากที่ได้อ้างถึงคำอธิบายความต่อเนื่องทางประวัติศาสตร์ ดังกลุ่มอัล-ญะมาอะฮ์ อัล-อิสลามียะฮ์ ที่ก่อตั้งโดยท่านสายฮิด อิบน์ อัล-อะฮ์ลา อัล-มาอูดียะฮ์(al-Mawdūdī, 1979:35-40) การอธิบายความต่อเนื่องของประวัติศาสตร์ผ่านทฤษฎีกลุ่มฟื้นฟูจึงมีใช้ของใหม่ในโลกมุสลิม ทฤษฎีนี้เป็นส่วนหนึ่งของหลักความศรัทธาในอิสลาม ดังการอ้างถึงโดยชัยคุลอิสลาม อิบน์ คัยมียะฮะฮ์(al-Harras , 1987:27)และทฤษฎีนี้มักปรากฏอยู่ในเนื้อหาความศรัทธาประการที่ห้าของมุสลิมที่ว่าด้วยการศรัทธาในวันสิ้นโลก

อย่างไรก็ตาม แม้ทฤษฎีนี้จะถูกยอมรับอย่างหนักแน่นกันมาตลอดประวัติศาสตร์ แต่ก็ขาดความเชื่อมโยงระหว่างทฤษฎีกับเนื้อหาประวัติศาสตร์จริง ดังนั้น นักวิชาการท่านใดที่เขียน

⁴ อัล-หะดีษ อัล-เศาะฮีหฺ ใน *Sahīh Sunan ‘abī Dāwūd* หมายเลข 2170 (al-Albānī, 1989: 2/471)

ถึงตัวทฤษฎีกลุ่มฟื้นฟูก็มักเน้นเฉพาะบุคลิกลักษณะของกลุ่มฟื้นฟูในเชิงอะก็ตะฮฺ (หลักยึดมั่น) ส่วนนักวิชาการท่านใดที่เขียนถึงประวัติศาสตร์อิสลามก็มักใช้วิธีดำเนินตามลำดับเวลาของราชวงศ์ต่างๆ โดยปราศจากการให้ความสำคัญกับการกำหนดทฤษฎีจากคำสอนอิสลาม การขาดความเชื่อมโยงระหว่างสองส่วนนี้เป็นเรื่องปกติ เนื่องจากนักวิชาการมักจะทำให้ความสำคัญกับส่วนหนึ่งมากกว่าอีกส่วนหนึ่งเสมอ แม้ว่าจะมีนักวิชาการหลายท่านที่ให้ความสำคัญทั้งสองส่วน แต่กระนั้นตัวทฤษฎีกลุ่มฟื้นฟูยังไม่ถูกจัดระบบให้ดีนัก เพราะผู้เรียบเรียงมักจะกล่าวย่อ ๆ เพื่อปูทางไปสู่ประวัติกลุ่มฟื้นฟูต่าง ๆ มากกว่า ดังนั้น การใช้ทฤษฎีกลุ่มฟื้นฟูที่เกิดขึ้นในประวัติศาสตร์และผลกระทบต่าง ๆ โดยตรง จึงยังไม่ถูกดำเนินการอย่างจริงจังนัก ด้วยปัญหาทั้งปวงที่ได้กล่าวมา ผู้วิจัยจึงได้ตระหนักถึงความจำเป็นในการศึกษาค้นคว้าหลักฐานต่างๆ เพื่อกำหนดทฤษฎีการฟื้นฟูอิสลามให้มีความชัดเจนและกระชับรัดกุมที่สุด พร้อม ๆ กับนำไปอธิบายความต่อเนื่องของประวัติศาสตร์อิสลามในยุคสมัยต่าง ๆ

1.2 อัล-กูรออัน อัล-หะดีษ และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.อัล-กูรออัน

อัล-กูรออันที่ถูกนำมาใช้อธิบายทฤษฎีกลุ่มฟื้นฟู จะมีเนื้อหาว่าด้วยกลุ่มที่ได้รับมอบภารกิจแห่งสังคม และคำสัญญาแห่งการตอบแทนความดีต่างๆแก่พวกเขา อาทิเช่น

﴿ وَمِمَّنْ خَلَقْنَا أُمَّةً يَهْتَدُونَ بِالْحَقِّ وَبِهِ يَعْدِلُونَ ﴾

(سورة الأعراف: ١٨١)

ความว่า: “และส่วนหนึ่งจากผู้ที่เราได้บังเกิดนั้นคือ ‘กลุ่มชนหนึ่ง’ ซึ่งพวกเขาแนะนำด้วยสังคม และด้วยสังคมนั้น พวกเขาปฏิบัติโดยเที่ยงธรรม”

(อัล-อะฮฺรอฟ:181)

﴿ وَلَتَكُنْ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴾

(سورة آل عمران: ١٠٤)

ความว่า “และจงให้มีขึ้นจากพวกเจ้าซึ่ง ‘กลุ่มชนหนึ่ง’ ที่จะเจริญชวน
ไปสู่ความดีและใช้ให้กระทำการที่ชอบ และห้ามมิให้กระทำการที่มิ
ชอบ และชนเหล่านี้แหละพวกเขาคือผู้ได้รับความสำเร็จ”

(อาละ อิมรอน:104)

﴿ وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ ءَامَنُوا مِنكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ
فِي الْاَرْضِ... ﴾

(سورة النور : ๕๕)

ความว่า “อัลลอฮ์ทรงสัญญากับบรรดาผู้ศรัทธา ‘ในหมู่พวกเจ้า’ และ
บรรดาผู้กระทำความดีทั้งหลายว่า แน่นอนพระองค์จะทรงให้พวกเขา
เป็นตัวแทนสืบช่วงในแผ่นดิน”

(อัน-นุร: 55)

2. อัล-หะดีษ

อัล-หะดีษที่ถูกนำมาใช้อธิบายทฤษฎีกลุ่มฟื้นฟู จะมีเนื้อหาเกี่ยวกับลักษณะของ
กลุ่มฟื้นฟู ซึ่งจะนำไปสร้างทฤษฎีได้โดยตรง รวมทั้งอัล-หะดีษที่เกี่ยวกับอนาคตของอิสลาม ซึ่งจะ
นำไปประกอบเป็นเหตุการณ์ อันจะช่วยในการอธิบายความต่อเนื่องในเชิงประวัติศาสตร์ได้เป็น
อย่างดี อัล-หะดีษเหล่านี้มีจำนวนมาก ผู้วิจัยขอจัดเป็นกลุ่มประเภท ดังต่อไปนี้

2.1 อัล-หะดีษ อักฎ-ฎออิฟะฮฺ อัล-มันศูเราะฮฺ (กลุ่มแห่งชัยชนะ) จากสายรายงานที่
หลากหลาย อาทิเช่น

((لَا يَزَالُ نَاسٌ مِنْ أُمَّتِي ظَاهِرِينَ حَتَّى يَأْتِيَهُمْ أَمْرُ اللَّهِ وَهُمْ
ظَاهِرُونَ))

(رواه البخاري : ۳۳۹۲)

ความว่า: “จะยังคงมี ‘ผู้คนกลุ่มหนึ่ง’ จากประชาชาติของฉันอย่าง
ต่อเนื่อง โดยปรากฏ (ชัยชนะ) อย่างชัดเจน จนกระทั่งพระบัญชา
ของอัลลอฮ์ จะมาถึงพวกเขา พวกเขาที่ยังปรากฏอย่างชัดเจน”

(รายงาน โดย al-Bukhārī : 3392)

((لَا تَزَالُ طَائِفَةٌ مِنْ أُمَّتِي ظَاهِرِينَ عَلَى الْحَقِّ لَا يَضُرُّهُمْ مَنْ خَذَلَهُمْ حَتَّى يَأْتِيَ أَمْرُ اللَّهِ وَهُمْ كَذَلِكَ))

(رواه مسلم : 3656)

ความว่า: “จะยังคงมี ‘กลุ่มหนึ่ง’ จากประชาชาติของฉันอย่างต่อเนื่อง โดยปรากฏอย่างชัดเจนอยู่บนสัจธรรม ผู้ที่มุ่งหวังให้พวกเขาพ่ายแพ้ไม่สามารถทำอันตรายพวกเขาได้ จนกระทั่งพระบัญชาของอัลลอฮ์จะมาถึง พวกเขาก็ยังคงอยู่เช่นนี้”

(รายงาน โดย Muslim:3656)

((لَا تَزَالُ عِصَابَةٌ مِنْ أُمَّتِي يُقَاتِلُونَ عَلَى أَمْرِ اللَّهِ قَاهِرِينَ لِعَدُوِّهِمْ لَا يَضُرُّهُمْ مَنْ خَالَفَهُمْ حَتَّى تَأْتِيَهُمُ السَّاعَةُ وَهُمْ عَلَى ذَلِكَ))

(رواه مسلم : 3662)

ความว่า: “จะยังคงมี ‘หมู่คณะหนึ่ง’ จากประชาชาติของฉันอย่างต่อเนื่อง ซึ่งต่อสู้บนพระบัญชาของอัลลอฮ์ โดยพิชิตศัตรูของพวกเขาเอง ผู้ที่ขัดแย้งกับพวกเขาไม่สามารถทำอันตรายพวกเขาได้ จนกระทั่งวันสิ้นโลกได้มาถึง พวกเขาก็ยังคงอยู่บนทางนี้”

(รายงาน โดย Muslim:3662)

2.2 อัล-หะดีษ มุเราะบบอ์ (บรรดาคนแปลกหน้า) ดังตัวอย่างเช่น

((بَدَأَ الْإِسْلَامُ غَرِيبًا وَسَيَعُودُ كَمَا بَدَأَ غَرِيبًا فَطُوبَى لِلْغُرَبَاءِ))

(رواه مسلم : 240)

ความว่า “อิสลามเริ่มอย่างแปลกหน้า และมันจะกลับมา ดั่งที่มันเคยเริ่มมาอย่างแปลกหน้า ดังนั้น ความดีจึงจะประสบกับเหล่าคนแปลกหน้าทั้งหลาย”

(รายงาน โดย Muslim: 240)

2.3 อัล-หะดีษ ตัจญีดีด(การฟื้นฟู) ได้แก่

((إِنَّ اللَّهَ يَبْعَثُ لِهَذِهِ الْأُمَّةِ عَلَى رَأْسِ كُلِّ مِائَةٍ سَنَةٍ مَنْ يُجَدِّدُ لَهَا دِينَهَا))

(رواه ابو داود : 3743)

ความว่า “แท้จริง อัลลอฮ์ ﷻ จะส่งให้แก่ประชาชาตินี้ ในทุก ๆ หนึ่งร้อยปี ผู้ซึ่งจะฟื้นฟูศาสนาของประชาชาตินี้แก่ประชาชาตินี้”

(รายงาน โดย Abu Dawūd: 3743)

2.4 อัล-หะดีษ อัล-ฟิรเกาะฮฺ อัน-นาญียะฮฺ(กลุ่มที่รอดพ้น) ดังตัวอย่างเช่น

((افترقت اليهود على إحدى وسبعين فرقة فواحدة في الجنة وسبعون في النار وافترت النصارى على ثنتين وسبعين فرقة فإحدى وسبعون في النار وواحدة في الجنة والذي نفس محمد بيده لتفترقن أمتي على ثلاث وسبعين فرقة واحدة في الجنة وثلثان وسبعون في النار قيل يا رسول الله من هم قال الجماعة))

(رواه ابن ماجه : 4023)

ความว่า “ชาวยะฮูดีนั้นได้แตกออกเป็น 71 กลุ่ม และกลุ่มเดียวเท่านั้นอยู่ในสวรรค์ อีก 70 กลุ่มจะอยู่ในนรก ชาวณะศอรอได้แตกออกเป็น 72 กลุ่ม และ 71 กลุ่มอยู่ในนรก กลุ่มเดียวเท่านั้นที่จะได้เข้าสวรรค์ และขอสาบานด้วยชีวิตของมุฮัมมัดอยู่ในพระหัตถ์ของพระองค์ว่า แน่นอนประชาชาติของฉันจะแตกออกเป็น 73 กลุ่ม และกลุ่มเดียวที่อยู่ในสวรรค์ อีก 72 กลุ่มอยู่ในนรก มีผู้ถามว่า “โอ้ เราะฮ์ตุลของอัลลอฮ์ พวกเขา(ที่ได้เข้าสวรรค์นั้น)เป็นใคร?” ท่านตอบว่า “อัล-ญะมาอะฮฺ” (หมู่คณะ)

(รายงาน โดย Ibn Majah : 4023)⁵

⁵ อัล-หะดีษ อัล-เศาะฮีหฺ ใน *Silsilat al-'ahadūth al-Sahīhah* หมายเลข 1492 (al-Albānī, 1995: 3/480)

2.5 อัล-หะดีษ อนาคตอิสลาม ดังตัวอย่างเช่น

((يَأْتِي عَلَى النَّاسِ زَمَانٌ فَيَغْزُونَ فَنَامًا مِنَ النَّاسِ فَيَقُولُونَ فِيكُمْ مَنْ صَاحَبَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَيَقُولُونَ نَعَمْ فَيُفْتَحُ لَهُمْ ثُمَّ يَأْتِي عَلَى النَّاسِ زَمَانٌ فَيَغْزُونَ فَنَامًا مِنَ النَّاسِ فَيَقَالُ هَلْ فِيكُمْ مَنْ صَاحَبَ أَصْحَابَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَيَقُولُونَ نَعَمْ فَيُفْتَحُ لَهُمْ ثُمَّ يَأْتِي عَلَى النَّاسِ زَمَانٌ فَيَغْزُونَ فَنَامًا مِنَ النَّاسِ فَيَقَالُ هَلْ فِيكُمْ مَنْ صَاحَبَ مَنْ صَاحَبَ أَصْحَابَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَيَقُولُونَ نَعَمْ فَيُفْتَحُ لَهُمْ))

(رواه البخاري : ٣٤٨٢)

ความว่า “ยุคสมัยหนึ่งจะมาถึงผู้คนทั้งหลาย ดังนั้น จะมีกลุ่มชนหนึ่งจากผู้คนได้ทำศึก แล้วพวกเขาได้กล่าวว่า **ในหมู่พวกท่านมีผู้ที่เคยอยู่ร่วมกับเราะสูลของอัลลอฮ์อยู่หรือไม่?** พวกเขาได้กล่าวตอบว่า มีครับ แล้ว(ดินแดนนั้น)ก็ถูกพิชิตโดยพวกเขา หลังจากนั้นยุคสมัยหนึ่งจะมาถึงผู้คนทั้งหลาย ดังนั้น จะมีกลุ่มชนหนึ่งจากผู้คนได้ทำศึก แล้วพวกเขาได้กล่าวว่า **ในหมู่พวกท่านมีผู้ที่เคยอยู่ร่วมกับของเศาะหาบะฮ์ของเราะสูลของอัลลอฮ์อยู่หรือไม่?** พวกเขาได้กล่าวตอบว่า มีครับ แล้ว(ดินแดนนั้น)ก็ถูกพิชิตโดยพวกเขา หลังจากนั้นยุคสมัยหนึ่งจะมาถึงผู้คนทั้งหลาย ดังนั้น จะมีกลุ่มชนหนึ่งจากผู้คนได้ทำศึก แล้วพวกเขาได้กล่าวว่า **ในหมู่พวกท่านมีผู้ที่อยู่ร่วมกับผู้ที่อยู่ร่วมกับเศาะหาบะฮ์ของเราะสูลของอัลลอฮ์อยู่หรือไม่?** พวกเขาได้กล่าวตอบว่า มีครับ แล้ว(ดินแดนนั้น)ก็ถูกพิชิตโดยพวกเขา”

(รายงาน โดย al-Bukhārī: 3482)

((... تَغْزُونَ جَزِيرَةَ الْعَرَبِ فَيَفْتَحُهَا اللَّهُ ثُمَّ فَارِسَ فَيَفْتَحُهَا اللَّهُ ...))

(رواه مسلم : ٥٢٩٢)

ความว่า “พวกท่านจะได้ทำศึกกับ**คาบสมุทรอาหรับ** แล้วอัลลอฮ์ ﷻ ก็ได้เปิดมัน(คือให้มุสลิมพิชิตดินแดนนั้น) หลังจากนั้น

(พวกท่านก็จะได้ทำศึกกับ)เปอร์เซีย แล้วอัลลอฮ์ก็ได้เปิดมัน(คือให้มุสลิมพิชิตดินแดนนั้น) ...”

(รายงานโดย Muslim: 5292)

((لَا تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى تُقَاتِلُوا التُّرُكَ صِغَارَ الْأَعْيُنِ حُمْرَ الْوُجُوهِ
ذُلْفَ الْأَنْوَابِ كَأَنَّ وُجُوهُهُمْ الْمَجَانُ الْمُطْرَقَةُ وَلَا تَقُومُ السَّاعَةُ
حَتَّى تُقَاتِلُوا قَوْمًا نَعَالُهُمُ الشَّعْرُ))

(رواه البخاري : ٢٧٢٦)

ความว่า “วันสิ้นโลกจะยังไม่เกิดขึ้น จนกระทั่งพวกท่านได้ต่อสู้กับพวกตุรุษที่มีตาเล็ก หน้าแดง จมูกสั้นแบน ใบหน้าของพวกเขาล้ำยไล่หนั่ง วันสิ้นโลกจะยังไม่เกิดขึ้น จนกว่าพวกท่านจะต่อสู้กับชนกลุ่มหนึ่งที่รองเท้าของพวกเขาเป็นขน ”

(รายงานโดย al-Bukhārī : 2726)

((...))
إِذْ سَأَلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَيُّ الْمَدِينَتَيْنِ تُفْتَحُ
أَوْلًا قُسْطَنْطِينِيَّةٌ أَوْ رُومِيَّةٌ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
مَدِينَةُ هِرَقْلَ تُفْتَحُ أَوْلًا يَعْنِي قُسْطَنْطِينِيَّةً

(رواه أحمد : ٦٤٨٧)

ความว่า “... เมื่อท่านเราะฮ์ลุลถูถามว่า นครไหนในสองนครที่จะถูกเปิด(พิชิต)ก่อน กรุงคอนสแตนติโนเปิล หรือว่ากรุงโรม? ท่านเราะฮ์ลุลตอบว่า เมืองของฮิรก็ออลจะถูกเปิดก่อน หมายถึง นครคอน สแตนติโนเปิล”

(รายงานโดย Ahmad: 6487)⁶

3. เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสารอ้างอิงหรืองานเขียนที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีกลุ่มฟื้นฟูและประวัติศาสตร์กลุ่มฟื้นฟูโดยตรงจัดว่ามีประโยชน์เป็นอันดับแรก ไม่ว่าจะเขียนถึงในแง่ตัวทฤษฎีหรือประวัติศาสตร์ของกลุ่มฟื้นฟูต่าง ๆ งานเขียนที่ให้ประโยชน์ลำดับต่อมา ได้แก่งานเขียนประวัติศาสตร์อิสลามใน

⁶ อัล-หะดีษ อัศ-เศาะฮีหฺ ใน *Silsilat al-‘ahadith al-Sahihah* หมายเลข 4 (al-Albānī, 1995: 1/33)

ยุคสมัยต่างๆ ทั้งจากนักวิชาการมุสลิมและไม่ใช่มุสลิม หากเป็นงานวิจัยที่ละเอียดลึกซึ้งจะช่วยประกอบการค้นคว้าวิจัยในหัวข้อนี้ได้ดียิ่ง นอกจากนี้ยังมีงานเขียนที่สำคัญที่มีอาจมองข้ามไปได้ ได้แก่ งานเขียนและเอกสารต่าง ๆ ที่ถูกผลิตโดยกลุ่มฟื้นฟูนั้น ๆ อันจะช่วยในการศึกษาแนวคิดของกลุ่มฟื้นฟูกลุ่มนั้น ๆ ได้เป็นอย่างดี

สำหรับงานเขียนที่เกี่ยวข้องทั้งทฤษฎีและประวัติศาสตร์กลุ่มฟื้นฟูโดยตรงที่น่าสนใจและมีชื่อเสียง อาทิเช่น

3.1 หนังสือชุด Rijāl al-Fikr wa al-Da‘wah fi al-Islām ของ Abū al-Hasan ‘Alī al-Nadwī

หนังสือชุดนี้เป็นหนังสือที่มีชื่อเสียงของผู้เรียบเรียง โดยถูกเรียบเรียงด้วยภาษาอาหรับ เป็นการนำเสนอชีวประวัติของผู้นำการฟื้นฟูคนสำคัญตลอดหน้าประวัติศาสตร์อิสลาม

หนังสือมีการแบ่งเนื้อหาออกเป็น 4 เล่มใหญ่ โดยเล่มที่ 1 กล่าวถึงท่านอุมร์ อิบน์ อัล-คัลอะซิช, ท่านอัล-หะสัน อัล-บัศรี, ท่านอัล-อิมาม อะหมัด อิบน์ หันบัล, ท่านอบู อัล-หะสัน อัล-อัซฮะรีย, ท่านอัล-อิมาม อัล-ฆะฆะลีย, ท่านอัล-อิมาม อับดุล เกาะเศียร์ อัล-ญีลาเนีย, ท่านอัล-อิมาม ญะลาลุดดีน อัล-รุมีย ส่วนเล่มที่ 2 ถึงเล่มที่ 4 ได้เขียนเพียงบุคคลละเล่ม โดยเป็นการวิเคราะห์ที่เจาะลึกในรายละเอียดชีวิตและผลงานอย่างลึกซึ้ง นั่นคือท่านซัยคุลอิสลาม อิบน์ คัยมียะฮ์ในเล่มที่ 2, ท่านอัล-อิมาม อัล-สิรฮินดี ในเล่มที่ 3, ท่านอัล-อิมาม อัล-คะสุละวีย ในเล่มที่ 4

เนื้อหาของหนังสือกล่าวถึงทฤษฎีกลุ่มฟื้นฟูเพียงเล็กน้อยในบทแรกของเล่มที่หนึ่ง เป็นการกล่าวถึงความจำเป็นที่ต้องมีการฟื้นฟูอิสลามและความสืบเนื่องของการฟื้นฟูในประวัติศาสตร์อิสลามเท่านั้น แทบจะไม่ได้กล่าวถึงตัวบทหลักฐานในเชิงทฤษฎีใดๆเลย (al-Nadwī, 1986: 11-26) นอกจากนี้ยังไม่ได้ให้น้ำหนักมากนักกับความสัมพันธ์กับประวัติศาสตร์อิสลาม และประวัติศาสตร์ทั่วไปในวงกว้าง ทั้งนี้เป็นเพราะผู้เรียบเรียงต้องการมุ่งวิเคราะห์ผลงานของผู้นำการฟื้นฟูเป็นประการหลัก อย่างไรก็ตาม จุดเด่นของหนังสือชุดนี้กลับอยู่ที่การให้น้ำหนักเนื้อหา กับการวิเคราะห์รายละเอียดของชีวิตและผลงานของผู้นำการฟื้นฟูคนสำคัญในประวัติศาสตร์ ซึ่งมีการอ้างอิงจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิและแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้องโดยตรงได้เป็นอย่างดี และเป็นการเสนอมุมมองผ่านผู้เรียบเรียงที่เป็นปราชญ์ที่ทรงอิทธิพลมากที่สุดคนหนึ่งของโลกมุสลิมในคริสต์ศตวรรษที่ 20 อีกด้วย ด้วยเหตุนี้เอง จึงทำให้จุดเด่นด้านนี้ที่ปรากฏในหนังสือนั้นยากที่จะหาหนังสือเล่มอื่นในสนามเดียวกันนี้มาเปรียบเทียบกับได้

3.2 หนังสือ A Short History of the Revivalist Movement in Islam ของ Abū al-A‘lā al-Mawdūdī

หนังสือเล่มนี้เป็นงานเขียนที่จบภายในเล่มเดียว รูปเล่มขนาดไม่ใหญ่มากนัก แต่มีชื่อเสียงและได้รับการวิพากษ์วิจารณ์มาอย่างยาวนาน เป็นฉบับภาษาอังกฤษที่ถูกแปลมาจากต้นฉบับภาษาอูรดู โดยผู้เรียบเรียงที่เป็นที่รู้จักกันดีในฐานะเป็นบิดาแห่งจารีตนิยมอิสลาม (Islamic fundamentalism) ที่ทรงอิทธิพลในโลกมุสลิมยุคใหม่ เนื้อหาของหนังสือให้ความสำคัญทั้งทฤษฎีและประวัติศาสตร์ แม้ว่าจะไม่ได้ลงรายละเอียดทางหลักฐานมากนัก แต่ตัวทฤษฎีกลุ่มฟื้นฟูที่ถูกกล่าวไว้ค่อนข้างชัดเจน (al-Mawdūdī, 1979: 21-31) จุดเด่นของทฤษฎีที่แตกต่างจากนักวิชาการคนอื่น ๆ ก็คือ ผู้เรียบเรียงยังได้วางระดับของกลุ่มฟื้นฟูเอาไว้ถึง 9 ระดับด้วยกัน (al-Mawdūdī, 1979: 26-27) และเนื่องจากการวางทฤษฎีเช่นนี้เอง ทำให้ในส่วนของผู้เรียบเรียง แม้จะกล่าวถึงผู้นำการฟื้นฟูหลาย ๆ ท่านด้วยความยกย่อง แต่ก็ได้วิจารณ์ในข้อด้อยไปด้วย ดังการวิจารณ์ข้อด้อยของ อัล-อิมาม อัล-เมาะฆาลีย์ (al-Mawdūdī, 1979: 46-47) และ อัล-อิมาม อัค-คะซุละวี (al-Mawdūdī, 1979: 81-89)

3.3 หนังสือ Sifat al-Ghursbā ของ Salmān Ibn Fahd al-‘Awdah

หนังสือเล่มนี้ถูกเรียบเรียงขึ้นว่าโดยนักวิชาการร่วมสมัยที่มีชื่อเสียงในคาบสมุทรอาหรับ มีลักษณะเป็นงานวิชาการ ซึ่งมีความละเอียดและครอบคลุมหลักการว่าด้วยทฤษฎีกลุ่มฟื้นฟูในอิสลาม สำหรับแนวทางการค้นคว้านั้น ผู้เขียนได้ใช้อัล-หะดีษ มุเราะบาอู (บรรดาคนแปลคหน้ำ) เป็นศูนย์กลางในการอธิบายแนวคิด โดยมีกลุ่มอัล-หะดีษอัล-ฟิรเกาะฮฺ อัล-นะญียะฮฺ (กลุ่มที่รอดพ้น) และกลุ่ม อัล-หะดีษอัฏ-ฏออิฟะฮฺ อัล-มันศูเราะฮฺ (กลุ่มแห่งชัยชนะ) เป็นองค์ประกอบสำคัญในการอธิบาย และยังเสริมด้วยอัล-หะดีษตัญญิด (การฟื้นฟู) และตัวบทอื่น ๆ อีกมากมาย ผู้เขียนสร้างความเชื่อมโยงระหว่างหลักฐานต่างๆ ได้อย่างดีเยี่ยม

จุดเด่นงานเขียนชิ้นนี้อยู่ที่การให้ความสำคัญกับหลักฐานในการกำหนดทฤษฎี ประกอบกับคำอธิบายที่เชื่อถือได้จำนวนมาก สามารถจัดได้ว่าเป็นงานที่กล่าวถึงทฤษฎีกลุ่มฟื้นฟูที่มีมาตรฐานที่สุดเล่มหนึ่ง อย่างไรก็ตามงานเขียนชิ้นนี้ก็จำกัดเฉพาะตัวทฤษฎีเท่านั้น ไม่ได้เชื่อมโยงกับประวัติศาสตร์

3.4 หนังสือ Min Ajl al-Sahwah al-Rāshidah ของ Yusuf al-Qaradāwī

หนังสือนี้กล่าวถึงทฤษฎีกลุ่มฟื้นฟูอิสลามโดยตรง โดยการใช้อัล-หะดีษ ตัจญิด เป็นศูนย์กลางในการอธิบาย โดยผู้เรียบเรียงได้นำอัล-หะดีษ อัฏ-ฏออิฟะฮฺ อัล-มันศูเราะฮฺ (กลุ่มแห่งชัยชนะ) มาอธิบายประกอบ

จุดเด่นของการอธิบายอัล-หะดีษนี้ของผู้เรียบเรียงอยู่ที่การอธิบายรูปแบบของการฟื้นฟูก่อนข้างละเอียด โดยมีการนำทรรสนะของนักหะดีษที่ถูกยอมรับกันในอดีตมาประกอบการอธิบายได้อย่างดีเยี่ยม อย่างไรก็ตาม งานเรียบเรียงนี้เน้นการอธิบายอัล-หะดีษเท่านั้น แม้จะมีการอ้างถึงนักฟื้นฟูในแต่ละยุคเพื่อประกอบเป็นตัวอย่าง แต่ก็ถือว่าเป็นงานที่จำกัดเฉพาะทฤษฎีกลุ่มฟื้นฟูเท่านั้น

1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อกำหนดทฤษฎีกลุ่มฟื้นฟูที่ใช้อธิบายความต่อเนื่องของประวัติศาสตร์อิสลามหลังสมัยท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ โดยการศึกษาวิจัยหลักฐานต่าง ๆ ที่ได้รับมาจากอัล-กุรอานและอัล-หะดีษ
2. เพื่อนำทฤษฎีที่ได้รับจากการศึกษาข้างต้นมาอธิบายความต่อเนื่องของประวัติศาสตร์อิสลาม โดยนำไปใช้ศึกษาเชิงวิเคราะห์กับช่วงสมัยสำคัญ ๆ ของประวัติศาสตร์อิสลามที่ผ่านมา 3 ช่วงสมัย
3. เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์อิสลามช่วงสมัยต่าง ๆ ในแบบครอบคลุม โดยนำทฤษฎีที่ได้จากคำสอนอิสลามโดยตรงมาเป็นแกนของการศึกษาวิจัย

1.4 ความสำคัญและประโยชน์ของการวิจัย

1. ก่อให้เกิดความเข้าใจแนวคิดอิสลามที่มีต่อเส้นทางเดินของมนุษยชาติตลอดประวัติศาสตร์ที่ผ่านมา
2. สามารถนำผลการวิจัยมาอธิบายความเปลี่ยนแปลงของโลกมุสลิม รวมทั้งการตีความต่อปรากฏการณ์การตื่นตัวอิสลามในโลกมุสลิมร่วมสมัยได้
3. นำไปสู่การแลกเปลี่ยนมุมมองความเข้าใจของประวัติศาสตร์มนุษย์ระหว่างความเชื่อต่าง ๆ ในสังคมได้

1.5 ขอบเขตของการวิจัย

ในการศึกษาเพื่อกำหนดทฤษฎีกลุ่มฟื้นฟูในอิสลาม และการศึกษาเปรียบเทียบเชิงประวัติศาสตร์ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. ศึกษาด้วยบทที่เป็นหลักฐานคำสอนอิสลาม เพื่อกำหนดทฤษฎี 'กลุ่มฟื้นฟู' ซึ่งสามารถนำไปอธิบายความต่อเนื่องทางประวัติศาสตร์ โดยพยายามจัดองค์ประกอบของทฤษฎีให้รัดกุมมากที่สุด
2. ศึกษาวิเคราะห์ประวัติศาสตร์อิสลาม โดยแบ่งยุคตามการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ ๆ และศึกษากลุ่มฟื้นฟูที่โดดเด่นและมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงของแต่ละยุคไปพร้อม ๆ กัน เพื่อทราบถึงอิทธิพลและปัจจัยการเปลี่ยนแปลงในแต่ละยุคที่ได้รับจากกลุ่มฟื้นฟูนั้น ๆ ในส่วนนี้ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของยุคสมัยออกเป็น 3 ยุคดังต่อไปนี้

2.1 ยุคแรกเริ่มของอิสลาม

หมายถึงเหตุการณ์ตั้งแต่สมัยท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ถึงเหตุการณ์ประมาณปี ฮ.ศ. 300 (ประมาณปี ค.ศ. 600- ค.ศ. 900) ครอบคลุมระยะเวลาประมาณ 300 ปี

2.2 ยุคกระแสที่ผันผวน

หมายถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นประมาณช่วงเวลา ฮ.ศ.300 – ฮ.ศ. 800(ประมาณปี ค.ศ. 900- ค.ศ. 1400) ครอบคลุมระยะเวลาประมาณ 500 ปี

2.3 ยุคจักรวรรดิมุสลิม

หมายถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นประมาณช่วงเวลา ฮ.ศ.800 – ฮ.ศ. 1200 (ประมาณปี ค.ศ. 1400 - ค.ศ. 1800) ครอบคลุมระยะเวลาประมาณ 400 ปี

1.6 ข้อตกลงในการวิจัย

1. การอ้างอิงที่นำมาจากเอกสารต่างๆ ผู้วิจัยจะอ้างโดยการเขียนแบบ นาม-ปี (Author-Date) นั่นคือมีรายชื่อของผู้แต่ง ปีที่พิมพ์ และเลขหน้าอ้างอิงในเครื่องหมายวงเล็บ(.....)
2. คำอธิบายเพิ่มเติมของผู้วิจัยที่ช่วยในการทำความเข้าใจเนื้อหาของงานวิจัย ผู้วิจัยจะใช้การเขียนแบบเชิงอรรถ(Footnote) รวมไปถึงประวัติย่อของบุคคล คำอธิบายศัพท์สำคัญด้วย
3. การอ้างอิงโองการจากคัมภีร์อัล-กุรอาน ผู้วิจัยจะอ้างไว้ในวงเล็บ(.....) โดยระบุชื่อสูเราะฮ์(บท)และตามด้วยการระบุเลขอายะฮ์(โองการ)
4. การอ้างอิงอัล-หะดีษ ผู้วิจัยจะอ้างแบบหมายเลขอัล-หะดีษ โดยนำมาจากหนังสือศัวบทอัล-หะดีษที่ระบุไว้ในบรรณานุกรม และผู้วิจัยจะใช้การเขียนแบบ

เชิงอรรถในการชี้แจงถึงสถานภาพของอัล-หะดีษนั้น ๆ ยกเว้นอัล-หะดีษที่ รายงาน โดยอัล-บุคอริยฺและมุสลิม จะไม่เขียนชี้แจงไว้ เนื่องจากอัล-หะดีษทั้งสองแหล่งถือว่าเศาะฮิหฺ(ถูกต้อง)อยู่แล้ว

5. ประวิติยของบุคคล การอธิบายศัพท์สำคัญ และคำอธิบายที่มีประโยชน์อื่น ๆ ผู้วิจัยใช้การอ้างอิงแบบเชิงอรรถ
6. สัญลักษณ์ ﴿.....﴾ ใช้กับอายะฮ์อัล-กุรอาน
7. สัญลักษณ์ ((.....)) ใช้กับอัล-หะดีษ
6. สัญลักษณ์ “.....” ใช้สำหรับการแปลความหมายของอัล-กุรอานและอัล-หะดีษ รวมไปถึงข้อความที่ถูกอ้างอิงมาจากแหล่งอื่นๆด้วย
7. สัญลักษณ์ ‘.....’ ใช้สำหรับเน้นคำหรือวลีที่สำคัญอันจะช่วยให้เกิดความเข้าใจที่แม่นยำในการอธิบายมากขึ้น
8. สัญลักษณ์ (.....) ใช้สำหรับระบุปีเกิดและปีเสียชีวิตของบุคคล โดยจะระบุเป็นปีคริสต์ศักราช และตามด้วยปีฮิจญ์เราะฮ์ศักราช การระบุนี้จะช่วยให้มองเห็นภาพประวัติศาสตร์ได้ชัดเจนขึ้น นอกจากนี้ยังใช้สำหรับการอ้างอิงคำแปลศัพท์บางคำในอีกภาษาหนึ่ง รวมทั้งการอธิบายสั้น ๆ เพื่อให้เข้าใจชัดเจนขึ้น
9. สัญลักษณ์ ﷺ อ่านว่า สูบหานะฮ์ วะ ตะอาลา เป็นคำภาษาอาหรับแปลว่า ผู้ทรงสูงส่งและบริสุทธิ์จากการตั้งภาคีทั้งปวง เป็นคำที่มุสลิมพึงกล่าวหลังจากกล่าวพระนามของอัลลอฮ์
10. สัญลักษณ์ ﷻ อ่านว่า ค็อดดัลลอฮ์ อะลัยฮิ วะ สัลลัม เป็นคำภาษาอาหรับแปลว่า ขออัลลอฮ์ประทานพรอันประเสริฐและความสันติแก่ท่าน(คือท่านนบีมุฮัมมัด)ด้วยเถิด เป็นมารยาทที่มุสลิมพึงกล่าวตามหลังนามของท่าน
11. สัญลักษณ์ ﷺ อ่านว่า เราะฎิยัลลอฮุ อันฮุ เป็นคำภาษาอาหรับ แปลว่า ขออัลลอฮ์พึงพอพระทัยแก่เขา เป็นมารยาทที่มุสลิมพึงกล่าวหลังจากชื่อของเศาะฮาบะฮ์(สหาย)ของท่านนบี ﷺ
12. การเทียบอักษรภาษาอาหรับและศัพท์ด้านอิสลามศึกษา อ้างอิงจากตารางเทียบพยัญชนะอาหรับ-ไทยของวิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ปีพุทธศักราช 2536
13. การแปลความหมายอัล-กุรอานและอัล-หะดีษนั้น ผู้วิจัยจะแปลความหมายเอง

1.7 นิยามศัพท์เฉพาะ

1.อัล-กุรอาน	หมายถึง	พระคำรัสของอัลลอฮ์ ﷻ ที่ถูกเปิดเผยแก่ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ โดยถูกกำหนดให้เรียงตามลำดับเป็นรูปเล่มคัมภีร์
2.สุเราะฮ์	หมายถึง	บทของอัล-กุรอาน ซึ่งมีทั้งหมด 114 สุเราะฮ์
3.อายะฮ์	หมายถึง	โองการต่าง ๆ ของอัล-กุรอาน
4.อัล-หะดีษ	หมายถึง	วจนะ การกระทำ และการยอมรับของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ
5.สุนนะฮ์	หมายถึง	แบบอย่างของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ
6.อัลลอฮ์	หมายถึง	พระเจ้าที่แท้จริง ซึ่งเป็นคำภาษาอาหรับที่ใช้เรียกพระผู้สร้างทุกสรรพสิ่ง ไม่มีสิ่งใดเสมอเหมือนพระองค์ และพระองค์ผู้ควรแก่การเคารพภักดี
7. นบี	หมายถึง	มนุษย์ที่ได้รับการติดต่อจากพระเจ้าเพื่อประกาศข่าว มักแปลเป็นภาษาไทยว่า ศาสนทูต
8. เราะฮ์ลุล	หมายถึง	ศาสนทูต(นบี)ของอัลลอฮ์ ﷻ ที่ได้รับสาส์นเพื่อนำไปปฏิบัติและเผยแผ่แก่บุคคลทั่วไป มักแปลเป็นภาษาไทยว่า ผู้นำสาส์น

สำหรับคำศัพท์เฉพาะอื่น ๆ จะมีคำอธิบายอยู่ในงานวิจัย คำแปลในวงเล็บ หรือมีอธิบายโดยเชิงอรรถด้านล่าง ในกรณีที่ต้องอาศัยคำอธิบายมากขึ้น

1.8 วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเอกสาร(*Documentary Research*)ในแบบพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (*Analytical Description*) โดยมีขั้นตอนการดำเนินการ ดังต่อไปนี้

1. การทบทวนแหล่งข้อมูล

1.1 เอกสารชั้นปฐมภูมิ(Primary Source)

- 1.1.1 หนังสืออธิบายอัล-กุรอาน เพื่อใช้อธิบายโองการอัล-กุรอานที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาการวิจัย
- 1.1.2 หนังสืออธิบายอัล-หะดีษ เพื่ออธิบายอัล-หะดีษต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย

1.2 เอกสารชั้นทุติยภูมิ(Secondary Source)

- 1.2.1 เอกสารประวัติศาสตร์ที่ถูกบันทึกในยุคต่างๆของอิสลาม
- 1.2.2 เอกสารและงานเขียนดั้งเดิมของกลุ่มฟื้นฟูต่างๆในประวัติศาสตร์
- 1.2.3 เอกสารอ้างอิงที่มีเนื้อหากล่าวถึงคำพยากรณ์อนาคตต่าง ๆ จากการศึกษาความที่เชื่อถือได้ของนักวิชาการมุสลิม
- 1.2.4 เอกสารอ้างอิงคำสอนอิสลามในแง่ของกรอบความเข้าใจ ปรัชญา คำสอน เป้าหมายต่าง ๆ ของคำสอน
- 1.2.5 เอกสารอ้างอิงประวัติศาสตร์อิสลามในยุคสมัยต่าง ๆ ทั้งจากนักวิชาการมุสลิมและนักวิชาการที่ไม่ใช่มุสลิม
- 1.2.6 เอกสารอ้างอิงที่เกี่ยวกับทฤษฎีกลุ่มฟื้นฟู นักฟื้นฟูและแนวคิดของนักฟื้นฟู

2. การรวบรวมข้อมูล

- 2.1 ศึกษาความหมายของอายะฮ์อัล-กุรอานที่เกี่ยวข้องจากหนังสือตัฟซีร (อธิบาย)อัลกุรอานที่เชื่อถือได้
- 2.2 ศึกษาความหมายของอัล-หะดีษที่เกี่ยวข้องจากหนังสือคำอธิบายอัล-หะดีษที่มาตรฐาน เพื่อรวบรวมทรรศนะต่างๆเป็นหมวดหมู่
- 2.3 ศึกษากลุ่มฟื้นฟูอิสลามในแต่ละยุค จากงานเขียนของนักวิชาการมุสลิมที่ได้รับการยอมรับ พร้อมกับเปรียบเทียบกับงานเขียนของนักบูรพาคดีประกอบด้วย
- 2.4 ศึกษาประวัติศาสตร์อิสลามเชิงวิเคราะห์จากงานเขียนของนักวิชาการมุสลิมที่ได้รับการยอมรับ พร้อมกับเปรียบเทียบกับงานเขียนของนักบูรพาคดีประกอบด้วย

3. การจัดกระทำข้อมูล

- 3.1 นำข้อมูลที่ได้จากตัวบทหลักฐานต่าง ๆ มาจัดรวบรวมและแยกประเภทออกตามหมวดหมู่ต่างๆ เพื่อนำไปสร้างเป็นทฤษฎีกลุ่มฟื้นฟู
- 3.2 นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาประวัติศาสตร์และกลุ่มฟื้นฟูต่าง ๆ มาจัดประเภทตามยุคต่าง ๆ พร้อมทั้งเรียบเรียงให้เนื้อหาสอดคล้องกันทั้งหมดอย่างกระชับ
- 3.3 นำทฤษฎีกลุ่มฟื้นฟูที่ได้จากตัวบทหลักฐาน ไปกระทำกับข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์ เพื่อศึกษาความสอดคล้องระหว่างทฤษฎีและประวัติศาสตร์

4. การวิเคราะห์

- 4.1 วิเคราะห์ตัวบทหลักฐานต่าง ๆ ที่ถูกนำมาประกอบเป็นทฤษฎี โดยอาศัยทิศทางและกรอบของปราชญ์มุสลิมทั้งหลายที่เคยให้ไว้เป็นบรรทัดฐาน
- 4.2 วิเคราะห์ภาพรวมของประวัติศาสตร์อิสลามแต่ละยุค พร้อม ๆ กับวิเคราะห์การฟื้นฟูของกลุ่มฟื้นฟูต่าง ๆ ของยุคนั้น ๆ ไปพร้อม ๆ กัน
- 4.3 วิเคราะห์รูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มฟื้นฟูต่าง ๆ ในยุคเดียวกันและระหว่างยุคสมัยที่แตกต่างกัน
- 4.4 วิเคราะห์ความสอดคล้องระหว่างทฤษฎีกลุ่มฟื้นฟูกับกลุ่มฟื้นฟูต่าง ๆ และเปรียบเทียบผลความสอดคล้องนี้ระหว่างกลุ่มฟื้นฟูต่าง ๆ ทั้งในยุคเดียวกันและต่างยุคกัน

Prince of Songkla University
Pattani Campus